

Häckande, gäckande fåglar

Vindkraftverkens risker för fåglar handlar inte främst om kollisioner som dödar fåglar – den risken är nära nog försumbar. Däremot kan andra negativa effekter uppstå, som att fåglar förlorar sina häckningområden och tillgången till föda.

Nya frågor hamnade i fokus när kunskapsprogrammet Vindval i fjol gick in i en ny fyraårsperiod, med inriktning på landbaserade verk. Den förra perioden hade marin vindkraft som huvudfråga. Störningsriskerna ökar när verken placeras på land, nära människor och djur. -Naturen får betala på ett eller annat sätt, konstaterade Alexandra Norén från Naturvårdsverket vid vårens sista seminarium inom Vindkraftdialogen som hölls i Umeå den 25 mars.

I Vindval 2009-12 ska man bland annat undersöka hur vindkraftverk påverkar människor och landskap, fåglar och fladdermöss samt renar. I fågelprojektet arbetar man i tre spår: effekterna av vindkraftsetablering på kungsörnens biotopval och häckningsframgång, vindkraftens påverkan på fågelarter i fjällområden samt fåglar och vindkraft i skogsmiljö.

Jan Pettersson driver konsultföretaget JP Fågelvind och har lång erfarenhet av att studera fåglars beteende. Han inleder nu en ettårig studie av området runt Holmön och Holmögadd, där 30 vindkraftverk planeras. Studien görs av lokala fältarbetare och i samarbete med Slitevind, Vattenfall och Umeå kommun.

Bland annat ska havsörnens häckning och flyttbeteende studeras. Området ligger intill ett Natura 2 000-område och har undersökts på olika sätt sedan 1973.

-Kustfåglarna har inventerats vid fyra tillfällen så vi vet vilka sorter som finns och var. Det är en unik kunskap, fastslog Jan Pettersson.

Han menar att det är bra att undersöka möjligheterna att bygga nära Natura 2000; då får man kunskap om effekterna av många sorters påverkan.

-Däremot är det diskutabelt att bygga *inom* ett Natura 2 000-område.

I området som nu ska undersökas finns många rödlistade fåglar, mest havsörn och smålom, men också fjällvråk och trana från Finland. I fältarbetet använder forskarna dels så kallade linjeinventeringar, dels observationsplatser. Även fågeltorn byggs i denna omfattande studie, som också får tillgång till militärradar.

-Om man säger till ett halvår i förväg, ställer dom om radarn så att vi kan använda den, konstaterade Jan Pettersson förnöjt.

Skyddszonerna runt örnarnas häckningsmiljöer har utökats från två till tre km. Förra året häckade de inte alls så därför görs studien om i år.

-Studien ska avrapporteras i maj 2011, men en delbedömning görs i september i år, för att ge bolagen möjlighet att bedöma situationen.

-Det har hänt att pilgrimsfalkar och havsörnar flyttat in efter det att vindkraftverket byggts. Om vi ser många rödlistade fåglar redan i sommar under häckningen avbryts studien. Bolagen vill ju inte betala för ett verk som blir omöjligt att bygga på grund av fågelskyddet.

Partymås?

Fåglarnas flygmönster är likartade på olika platser. Det visar studier från bland annat Härjedalen, Kalmarsund och Göteborgs hamn. De flyger dit maten finns, inte i cirkel som man skulle kunna tro när skyddszonerna beräknas.

-På nätterna flyger sjöfåglarna ut till havs och käkar kräftor, berättade Jan Pettersson.

Vid flytt håller fåglarna på norra halvklotet till höger, på södra halvklotet till vänster.

Vindkraftverken har hittills haft små effekter på stationära fåglar. Och flyttfåglarna väjer för hinder i luften.

Den fågelforskning som bedrivs idag handlar alltså främst om hur fåglarnas beteende förändras, inte om hur många som dör pga vindkraftverken. Bara 1,2 fåglar per verk och år dör – *i hela världen!* Att jämföra med de mängder av djur och fåglar som dödas i trafiken till exempel.

-Det ligger alltså inga drivor av döda fåglar runt vindkraftverken, påpekade Jan Pettersson.

-Men om det finns 70 örnpär i ett område är det klart man får problem. Vi ska undvika att bygga där det är som mest fågeltätt.

Bättre då att bygga i öppna miljöer som storskaliga jordbrukslandskap och nära havet.

Kompletterande åtgärder kan vara att stänga verken vid låga vindhastigheter, då effekten är låg och många fåglar i rörelse.

text: Barbro Larson

Norrlandskommuner i gemensam fågeldans

Haparanda, Kalix, Luleå och Piteå kommuner har genomfört en gemensam vindkraftutredning för Norrbottens kust och skärgård, som presenterades av projektledaren Tryggve Sigurdson, ÅF-konsult. Utredningen visar vilka områden som är lämpliga för vindkraftsetablering i Norrbottens kust- och skärgårdsområde. Den ska användas som besluts- och planeringsunderlag i vindkraftärenden och i översiktsplaneringen.

I kapitlet om naturmiljövärden finns ett särskilt avsnitt om fåglar. Lokal kompetens har rådfrågats och haft stor betydelse för kunskapen om de specifika förhållandena på olika platser längs kusten och i skärgården.

Fågelfaunan kan påverkas på flera sätt av vindkraftsutbyggnad och påverkan kan grovt delas in i förluster av livsmiljö och reproduktionsförutsättningar, störningar och ökad dödlighet.

Fåglar kan dödas genom kollisioner med verkens torn och vingar, luftledningarna och kontakt med transformatorer. De största riskerna finns nära fåglarnas boplatser, viktiga flyttleder och i rastområden. Vid lokalisering av vindkraft är det därför viktigt att ha god kunskap om de lokala fågelförhållandena. t ex bon för utsatta arter, större fågelkolonier och betydelsefulla flyttstråk.

Skyddsvärda arter i Norrbottens skärgård är t ex skrântärna, silltrut och tobisgrissla. Förutom att vindkraftverk på land kan störa fåglarnas häckplatser, kan också etablering till havs medföra att fåglarna inte kan nå de områden där mat finns.

De enskilda arter i Norrbottens skärgård som bedömts vara mest känsliga för störningar och kollisionsrisker med vindkraftverk är havsörn och andra större rovfåglar. De skyddsvärda arterna finns dock i stor utsträckning redan inom skyddsområden som naturreservat.

Häckplatserna för havsörn är bristfälligt kartlagda, särskilt i Kalix och Haparanda kommuner. Även flyttande fåglar kan dödas eller skadas genom kollisioner med vindkraftverk.

Flyttfågelstråken längs Norrbottenskusten är otillräckligt undersökta, medan kustfågelfaunan i Norrbottens skärgård kan anses väl undersökt genom länsstyrelsens inventeringar 2007-2008. Häckningsplatser kan dock förändras över tiden och de lokala förhållandena bör undersökas i detalj inför varje etablering.

-De fyra kommunerna har en gemensam skärgård med stora skyddsintressen och en stark lokal opinion mot landskapspåverkan, sade Tryggve Sigurdson.

-Men det handlar om fyra kommuner med stort miljöengagemang och positiv syn på vindkraft!

text: Barbro Larson